

FUNKTIONSPROGRAM

Särskilt boende för äldre i Vetlanda kommun

KF 2025-02-19 § 15

Brobygården Landsbro hösten 2024

Innehåll

Bakgrund	3
Inledning.....	3
Syfte.....	3
Giltighet och revidering.....	3
Lagar och granskning.....	4
Målgrupp	4
Vem är ett särskilt boende för äldre till för?.....	4
Om att bo på ett särskilt boende för äldre	5
Om att arbeta på ett särskilt boende för äldre	5
Generella anvisningar - särskilt boende för äldre	5
Tillgänglighet	6
Orienterbarheten	6
Färgsättning.....	6
Ljusmiljö	7
Ljudmiljö.....	8
Inventarier.....	8
Hållbara lokaler och material	9
Inomhusklimat	9
Fönster	9
Dörrar och passager	10
Vårdhygien	10
Rumsfunktioner.....	11
Lägenhet.....	11
Sov- och allrum i brukarens lägenhet.....	11
Förvaring i brukarens lägenhet	12
Pentry utan kokplatta i brukarens lägenhet	12
Hygienutrymme i brukarens lägenhet	12
Avdelningens gemensamma utrymmen	13
Avdelningskök	13
Avdelningens matplats.....	15
Avdelningsförråd	15
Avdelningens vardagsrum	16
Avdelningens tvättstuga.....	16
Avdelningens sköljrum	16
Avdelningens städtrum.....	17
Dokumentationsrum för personal.....	17
Avdelningens personaltoalett	17
Balkong/uteplats	17
Gemensamma utrymmen för hela boendet	18
Huvudentré	18
Promenadvägar och korridorer inomhus.....	18

Trappor och trapphus.....	19
Hissar	19
Aktivitets-/samlingsrum	19
Rum för välbefinnande.....	20
Förråd	20
Läkemedelsförråd.....	20
Sterilt material och höggradigt rena instrument - förråd	20
Hjälpmedelsförråd.....	20
Förråd för förbrukningsmaterial	20
Lägenhetsförråd	20
Trädgårdsförråd	21
Städförråd	21
Desinfektionsrum med diskdesinfektor	21
Avfallshantering, miljöstation	21
Administrationsutrymmen	21
Kontor för chef och samordnare	21
Kontor för hälso- och sjukvårdspersonal	22
Samtalsrum	22
Mötesrum.....	22
Personalutrymmen.....	22
Tvättstuga - gemensam.....	22
Omlädningsrum för personal och förråd.....	22
Personalrum	22
Vilrum	23
Tillagningskök	23
Leveranser	23
Teknik	23
Internet	23
Trygghetsskapande teknik.....	24
Brandskydd.....	24
Beredskap.....	25
Utemiljön.....	25
Trädgård	25
Trädgårdens rum och gångar	26
Växtval.....	27
Utrustning	27
Parkeringsplatser.....	27
Utmaningar och påverkansfaktorer	27
Tankar inför framtiden	28

Bakgrund

I Vetlanda kommun finns behov av om- och nybyggnation av särskilt boende för äldre. Behovet av funktionsprogram har framkommit för att tydliggöra vilka krav vård- och omsorgsnämnden ställer och som ska tillämpas vid om- och nybyggnation.

Inledning

I funktionsprogrammet beskrivs vilka egenskaper Vetlanda kommuns särskilda boende för äldre ska ha för att vara funktionella och hållbara.

Funktionsprogrammet är skrivet utifrån kommunens krav och behov relaterade till byggnadsverket. Behov och krav avseende lokalerna har flera perspektiv. De ska ge stöd utifrån de boendes behov och stöd åt personalen i dess yrkesutövning. Lokalerna ska vara utformade så att risken för smittspridning och infektioner till boende och personal blir så liten som möjligt. Lokalerna ska även vara lätta att underhålla, tåla det slitage verksamheten genererar och möta hållbarhetskrav. För en god ekonomi behöver alla aspekter balanseras, både på kort och lång sikt. Prioritering av bör-krav och önskemål behöver göras projektspecifikt för att värna om hyresnivån för hyresgästen.

Funktionsprogrammet ersätter inte de grundläggande krav som nationell lagstiftning, förordningar, föreskrifter och branschregler ställer inom respektive område, utan ska ses som ett komplement. Där funktionsprogrammet anger en högre nivå än vad lagstiftningen säger är det medvetet och krävs för att uppnå en funktion som är viktig för verksamheten.

Ett funktionsprogram måste vara ett levande dokument. Det innebär att revidering av funktionsprogrammet bör göras inför om- och nybyggnation. För att säkerställa bästa möjliga beslut är det alltid viktigt att konsultera aktuell profession/sakkunnig i olika vägvalsfrågor.

Ansvariga Funktionsprogrammet är ledningsgruppen för vård- och omsorgsförvaltningen.

Syfte

Syftet med funktionsprogrammet är att det ska ligga som ett underlag avseende uppförande av ett nytt särskilt boende för äldre men även vid ombyggnation. Utföraren ska, i samråd med beställaren, säkerställa funktionsprogrammets anpassning till det konkreta projektet med de avvikelser detta kan medföra samt sörja för att funktionsprogrammet fungerar som ett styrdokument vid utarbetandet av lösningar.

Giltighet och revidering

Ett funktionsprogram måste vara ett levande dokument. Vård- och omsorgsförvaltningen är ansvarig för att programmet hålls uppdaterat. Giltighetstid för fastställt dokument är fyra år. Förändringar och tillägg under giltighetstid görs med bilagor, som senare inarbetas vid revidering.

Lagar och granskning

Utformandet av Särskilt boende för äldre regleras förutom i gällande bygglagstiftning och Boverkets byggregler (BBR) också i huvudsak i följande lagar:

- Socialtjänstlagen (SoL)
- Hälso- och sjukvårdslagen (HSL)
- Arbetsmiljölagen
- Livsmedelslagen
- Smittskyddslagen
- Smittskydd Vårdhygien, Region Jönköpings län

Funktionsprogrammet har granskats av följande utöver arbetsgruppen:

- Kommunala pensionärsrådet, KPR
- Brukare särskilt boende för äldre
- Personal särskilt boende för äldre
- Fackliga representanter
- Tekniska kontoret
- Miljö- och byggförvaltningen
- Måltidsservice

Målgrupp

Vem är ett särskilt boende för äldre till för?

Ett särskilt boende för äldre är en boendeform för personer som är 65 år och äldre och har ett omfattande och långvarigt behov av vård och omsorg. Det är biståndsbedömt enligt Socialtjänstlagen (2001:453), vilket innebär att de som beviljas en plats uppfyller kriterier som omfattar behov av omvårdnad dygnet runt, hälso- och sjukvård samt oro på grund av psykisk ohälsa eller demenssjukdom.

På ett särskilt boende för äldre bor de äldre i egna lägenheter med eget hyreskontrakt, och betalar ett måltidsabonnemang för alla sina måltider under dygnet. Boendet är anpassat för personer med somatiska sjukdomar och demenssjukdom, med särskilda krav på den fysiska miljön. Gemensamma ytor används för måltider och aktiviteter.

Förutom att vara bostad är särskilt boende för äldre också en arbetsplats med vård- och omsorgspersonal tillgänglig dygnet runt. Vårdverksamheten regleras av Hälso- och sjukvårdslagen (SFS 2017:30), och arbetsmiljön för personalen regleras av Arbetsmiljölagen (1977:1160).

Om att bo på ett särskilt boende för äldre

Livskvalitet och välbefinnande under äldre dagar är starkt kopplade till hur vi upplever och hanterar vår livssituation. Folkhälsomyndigheten betonar fem områden som påverkar hälsosamt åldrande:

- **Fysisk aktivitet**
Att vara fysiskt aktiv är viktigt för att bibehålla hälsa och välbefinnande.
- **Goda matvanor**
En balanserad kost är avgörande för att främja hälsa och livskvalitet.
- **Social gemenskap**
Att ha sociala kontakter och känna sig delaktig är värdefullt.
- **Meningsfull sysselsättning**
Att ha meningsfulla aktiviteter ger livet innehåll och glädje.
- **Känna sig behövd**
Att känna sig värdefull och ha en roll i samhället är betydelsefullt.

Om att arbeta på ett särskilt boende för äldre

På ett särskilt boende för äldre arbetar olika yrkesroller tillsammans för att stödja de boende i deras vardag.

Olika faktorer i den fysiska miljön påverkar hur effektivt och säkert arbetet med att ge stöd, service, vård och omsorg är. Till exempel att rum ligger logiskt placerade i förhållande till varandra är viktigt så att personalen inte behöver lägga tid på att förflytta sig mer än vad som behövs.

Tillgång till ett heltäckande trådlöst nätverk påverkar möjligheten att arbeta med digitala hjälpmedel på ett flexibelt sätt. Att personalen har en visuell överblick inom boendet underlättar möjligheten att se var insatser behövs. Arbetstid som personalen behöver ta i anspråk för lokaldriften minskas genom att ytorna i bostaden är lätta att städa och är av tåliga material.

För att förebygga lyftskador ska bostaden utformas med mått som möjliggör för personalen att assistera den boende på ett ergonomiskt sätt, då detta kan kräva skrymmande hjälpmedel.

Generella anvisningar - särskilt boende för äldre

När vi åldras förändras våra sensoriska och motoriska funktioner inklusive syn, hörsel, balans och kognition. Särskilt boende för äldre bör erbjuda en egen bostad, social gemenskap, näringsriktiga måltider och tillgång till vård och omsorg. Miljön bör vara hemlik och inkluderande för att motverka isolering. Möjligheter till naturlig rörelse och deltagande i vardagliga aktiviteter är viktiga.

På särskilde boenden för äldre är människor olika, och miljön bör vara flexibel för olika behov. En balans mellan funktion och hemkänsla är avgörande för trivsel och trygghet.

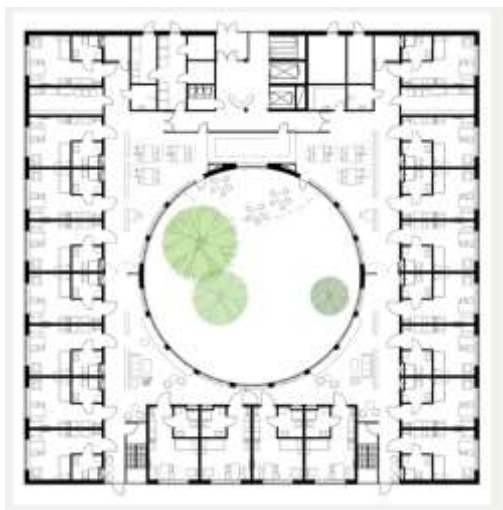
Tillgänglighet

Nivåskillnad ska inte förekomma varken i lägenheterna, mellan andra utrymmen i byggnader eller mellan inomhus och utomhus.

Utformningen ska stödja självständighet hos individen, både i förflyttning, användning av olika funktioner och informationsutbyte. Det kan ske genom exempelvis stöd genom hörslingor, punktskrift och bildstöd.

Orienterbarheten

Planering ska ske med hänsyn till rörelsemönstret hos de boende. Personer med demenssjukdom har ofta ett stort rörelsebehov. Planlösningen på särskilt boende för äldre ska för den boende vara enkel, lättgreppbar och överskådlig. Utrymmena bör ha tydliga gränser, långa korridorer ska undvikas. Nischer i korridorer och rum kan ha flera negativa effekter. Att inte veta vad som döljs i nischen kan skapa osäkerhet som i sin tur kan leda till utåtagerande beteende. Det kan också orsaka att personal kan bli trängd i ett hörn i en våldsam situation och utgör därmed en fara för personsäkerheten.

Exempel från Gatun Arkitekter

Färgsättning

Färgvalen på ett särskilt boende för äldre spelar en avgörande roll för den boende i bemärkelsen att det underlättar orienteringen, särskilt för personer med demenssjukdom. Färgsättning och symboler ska användas för att bistå den boende i att få förbättrad rumsuppfattning och att orientera sig. Viktigt är att dörrar kan urskiljas från vägg, använd dörrbladsfärg skild från vägg alternativt avvikande färgparti runt dörr. På liknande sätt kan dörrar till utrymmen som inte används av de boende målas in i samma kulör som väggen.

Inomhus ska det finnas tydliga, men inte överdrivna, färg- och/eller kontrastskillnader mellan golv, vägg, tak och dörrar vilket underlättar uppfattningen av rummets gränser. Bakgrundsfärgsättning ska dämpas då den kan skapa onödigt synstimulans.

Undvik mörka golv.

Vid byggnation i flera plan bör det vara olika färgsättningar på våningsplanen för att underlätta orientering.

Bilderna visar gemensamhetsrum på Tegnérhuset.

Inredningen på avdelningarna är färgsatta i olika färger.

Ljusmiljö

En god ljusmiljö är viktig i alla delar där de boende vistas. Dagsljus bör komma in från två håll i gemensamma utrymmen för att skapa en ljus och luftig miljö. Äldre personer behöver mer ljus än yngre och är mer känsliga för förändringar mellan svagt och starkt ljus, vilket gör att ögats anpassning tar längre tid.

I särskilda boenden för äldre bör ljuset fungera som ett kognitivt stöd för att hjälpa de boende att upprätthålla en god dygnsrytm. Belysningen ska kunna justeras i styrka beroende på olika behov och fungera som ett stöd för orientering, till exempel vid nattliga toalettbesök för att förhindra fall. Samtidigt som de boende ska ha en hemtrevlig ljusmiljö, ska personalen ha tillräcklig ljusstyrka för att utföra sitt arbete effektivt.

Funktionell belysning ska vara bländfri och hemliknande, med dimbar LED-armatur.

Belysningen ska balansera allmänljus och riktat ljus, och takbelysning ska utjämna dagsljuset. Automatisk reglering av belysningen kan övervägas, och smarta stämningsknappar kan hjälpa de boende att fokusera på aktiviteter eller måltider.

Hälsofrämjande belysning (Human Centric Lighting) kan användas för att öka välbefinnandet och reglera den biologiska klockan.

I de boendes lägenheter ska det finnas fast hall- och badrumsarmatur, arbetsbelysning ovanför sängplatsen, och uttag för fönsterbelysning. Väggarmaturer ska placeras säkert, och nattbelysning vid badrumsingången ska skapa en säkrare miljö.

Personalutrymmen ska följa Arbetsmiljöverkets råd och ha god allmänbelysning samt arbetsbelysning vid behov. Rörelsedetektorer kan användas i förrådsutrymmen, och ledljus kan hjälpa till med orientering på natten. Strömbrytare och städuktag ska monteras vid alla dörrar, och alla vägguttag ska vara petsäkra och skyddsjordade. Placeringen av eluttagen ska bestämmas i samråd med beställaren.

Reservkraft ska finnas för elförsörjning i hela anläggningen.

Larmsystemet ska vara adresserbart, exempelvis till en larmcentral. Manövertablå ska finnas vid huvudentrén.

Ljudmiljö

Särskilda boenden för äldre ska ha en god ljudmiljö genom att välja material som minimerar buller och andra störande ljud. Bullrande utrustning bör placeras på lämpliga platser för att undvika störningar. Eftersom ljudupplevelsen är individuell, kan personer med nedsatt förmåga att sortera sinnesintryck vara överkänsliga för höga ljud och starkt ljus.

En lugn ljudmiljö kan minska agitation, oro och aggressivt beteende hos personer med demenssjukdom. Därför är det viktigt att skapa en lugn ljudmiljö och avskärma områden där buller ofta förekommer, som tvättstugor. I avdelningskök är viss avskärmning bra, men det är också trevligt om brukarna kan se och delta i aktiviteterna.

Hög volym på radio/TV och höga ljud dygnet runt kan påverka andra boende negativt. För att undvika oro och störningar bör en högre ljudklass än B övervägas i lägenheterna. Ljudabsorbenter ska monteras där det behövs för att uppfylla ljudkrav och skapa en god akustisk miljö i gemensamma utrymmen.

I gemensamhetsutrymmen ska personer med hörapparat och de med nedsatt hörsel utan hörapparat kunna höra och delta i sociala aktiviteter som högläsning, musikframträdanden och annan underhållning.

Inventarier

Möblerna i ett särskilt boende för äldre är en viktig del för att skapa en bra helhet, trivsamt och funktionellt. De ska vara funktionella och tillgängliga för att den boende ska kunna nyttja dessa, oavsett om man är gående eller rullstolsburen. Viktigt att tänka på är att sittmöblerna ska vara justerbara, till exempel stolar med hjul, köksbord som är justerbart.

Möbler i gemensamhetsutrymmen ska ha släta ytor som är lätta att torka utav eller tvätta, och vara slitstarka. Möbler ska tåla vanligt förekommande rengöringsmedel och punktdesinfektion med alkohol. Möbler med avtagbar klädsel ska tåla att tvättas i 60 grader. Ytbeklädnad eller underskikt ska vara vätskeavvisande. Dynor ska kunna tas bort så underlaget kan rengöras.

Hållbara lokaler och material

Målet är att skapa hållbara lokaler med god inom- och utomhusmiljö som stödjer kommunala klimat- och miljömål. Material och lösningar ska vara slitstarka, miljövänliga och utan skadliga emissioner.

Golvmaterial ska vara hållbart, lättstädad, ljuddämpande, komfortabelt och halkfritt.

Vid entrén ska golvbeläggningen fånga upp smuts och inte ge högt rullmotstånd.

Golvbeläggningen ska tåla desinfektionsmedel som alkoholbaserade eller oxiderande och väggar ska vara tåliga och lättskötta med hörnskydd.

Materialval ska ta hänsyn till högt slitage och vårdhygieniska krav, men också skapa en hemtrevlig miljö och stimulera sinnen som hörsel, känsel och doft. Trä, läder, textil och metall kan hjälpa till med orientering och minne.

Inomhusklimat

Äldre människor har ofta behov av högre inomhustemperatur på grund av stillasittande. Inomhustemperaturen bör vara minst +22 grader med möjlighet att höja under kallare årstider. Det bör finnas möjlighet att per lägenhet reglera till lägre temperatur nattetid. Samtidigt är äldre också mer känsliga för höga temperaturer och därför behöver negativa effekter vid exempelvis värmeböljor motverkas. Det ska säkerställas en behaglig temperatur i boendet, inklusive lägenheterna, året om. Komfortkyla ska finnas.

Fönster

Möjlighet för den boende att se ut på en vilsam miljö är positivt och ska eftersträvas. På avdelningarna och ytor för aktivitet ska fönster utformas på sådant sätt att såväl rullstolsburna som sängliggande kan se ut. Öppningsbara fönster ska vara lätta att öppna och stänga för personer med olika funktionsnedsättning och för personal. De öppningsbara fönstren ska vara utrustade med funktioner som möjliggör säkring mot olyckor. Fönsterbänkar och möjlighet att hänga upp gardiner ska finnas i bostadsytor, aktivitetsytor och delar av övriga ytor.

Där de boende vistas ska fönstren ge ett rikligt ljusinsläpp. Fönster ska förses med solavskärmning i solutsatta fönster.

Bilden visar gemensamhetsrum på Tegnérhuset.

Dörrar och passager

Dörrar och passager ska stödja de boende, personal och besökare. Det ska vara lätt och tillgängligt att passera genom dörrar. Passager ska vara försedda med automatisk dörröppnare och kopplade till brandlarmsystemet.

Det ska finnas gott om tid att passera genom dörrar som öppnas med automatik. Glasade dörrar i fasad ska ha samma låga bröstning som fönster. Hänsyn ska tas till personer med nedsatt syn och personer med demenssjukdom vid utformningen av glaspartier.

Dörrar inom de gemensamma utrymmena ska tillåta att personal kan ha god överblick över ytorna. Lägenhetsdörrar bör inte vara placerade mitt emot varandra. Dörrar till balkonger och uteplatser ska vara låsbara.

Att utforma lås- och passagesystem på särskilda boenden för äldre är komplext på grund av motstridiga behov och krav. Samtliga dörrar ska vara försedda med ett manuellt alternativt lås utifall om tekniken, av någon anledning, inte fungerar.

- **Enhetligt låssystem:** Alla låsbara utrymmen och lås ska vara anslutna till ett enhetligt system och integrerat med trygghetsskapande teknik.
- **Självständighet för de boende:** Låstekniken ska stödja den boendes självständighet i tillgängliga miljöer.
- **Personalutrymmen:** Utrymmen endast för personal ska ingå i det enhetliga låssystemet för att undvika hantering av traditionella nycklar.
- **Robusthet:** Systemen ska vara robusta och fungera även vid störningar och avbrott.
- **Kommunens arbete:** Låssystemet ska stödja kommunens generella arbete med låssystem.
- **Samråd med beställaren:** Lås, larm- och passagesystem ska utformas i samråd med beställaren.
- **Entré- och passerkontroll:** Anläggningen ska ha kodlås kombinerat med elektroniskt beröringsfritt nyckelsystem.

Detta säkerställer en balans mellan säkerhet, självständighet och effektivitet för både boende och personal.

Vårdhygien

Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska all vård hålla en god hygienisk standard. Vård- och omsorgspersonal måste följa Socialstyrelsens föreskrifter om basal hygien. För att följa dessa föreskrifter behöver personalen rätt förutsättningar, som att handdesinfektionshållare placeras korrekt.

Äldre personer har ett svagare immunförsvar och är därför mer mottagliga för infektioner, vilket gör dem mer sårbara för smitta från personal, andra boende och besökare. Boendets utformning ska stödja en hög hygienisk standard och förhindra smittspridning. Alla rum och funktioner, inklusive ventilation, avlopp och vattensystem,

måste beaktas ur ett vårdhygieniskt perspektiv. Ytor, inredning och utrustning ska vara lätta att rengöra och tåla desinfektionsmedel.

Rumsfunktioner

Lägenhet

Brukarens lägenhet ska inrymma hall, sov- och allrum med pentry (utan kokplatta) samt hygienrum.

Lägenheten ska vara förberedd med fiberanslutning för IT-utrustning för att kunna möta ökad digitalisering. Den ska vara väl försedd med eluttag för både egen inredning och belysning samt för tekniska installationer.

Lägenheten ska också vara utformad så att arbetsmiljöverkets krav avseende utformning och utrymme uppfylls för en god arbetsmiljö. Hela lägenheten ska vara tillgänglig och framkomlig med olika hjälpmedel. Vid stort behov ska det finnas plats att få hjälp av två personal samtidigt. Trösklar får inte förekomma. Dörren till lägenheten ska vara en pardörr och den ska vara tillräcklig bred för att en vårdsäng enkelt ska kunna passera.

I lägenheterna ska takhöjden vara så tilltagen att sprinkler och taktravers för taklyft inte påverkar rumsuppfattningen eller påverkar rörelsemöjligheten i rummet för boende och personal. För övriga ytor ska takhöjden vara funktionell för syftet med rummet.

Vägghängd hållare för handdesinfektionsmedel ska finnas lätt tillgängligt i anslutning till dörren i lägenheten.

Bilden visar en pardörr på Tegnérhuset.

Sov- och allrum i brukarens lägenhet

Sovrummet ska vara utrustad med vårdsäng med bäddmått 90 x 200 cm. Sängen ska kunna placeras i rummet för åtkomst från båda sidor med minst 80 cm arbetsbredd för personalens arbetsmiljö. Det ska också finnas plats för nattduksbord.

Vid parboende ska två sängar rymmas. Rummet ska kunna möbleras med platser för social samvaro: bord, stolar och soffa/fåtölj.

Rummet ska vara förberett för traverser samt förberett för laddmöjlighet av travers. Volym av tillhörande traversmotorer bedöms efter behov.

Rörelselampa ska placeras i närheten av hygienrummet och ska ge ett vägledande ljus till toaletten vid mörker.

Förvaring i brukarens lägenhet

Det ska finnas möjlighet att förvara kläder, sänglinne, handdukar och annat personligt i lägenheten. För ändamålet ska finnas minst två garderober, ett linneskåp och en mindre kapphylla i lägenhetens entré. Den boendes läkemedel förvaras i ett låsbart skåp.

Pentry utan kokplatta i brukarens lägenhet

Pentry ska utrustas med eluttag, fast belysning, kylskåp, diskbänk med ho, överskåp och lådor. Det ska finnas funktioner, till exempel timer, som förebygger skada på grund av brand. Pentry (utan kokplatta) bör placeras i anslutning till bostadens entré.

I anslutning till pentryt ska läkemedelsskåpet finnas uppsatt.

Hygienutrymme i brukarens lägenhet

Utformningen av hygienutrymmet ska ge den boende förutsättningar att klara sin hygien så långt som möjligt själv genom anpassad utrustning och färgsättning som vägleder.

Hygienutrymmet förses med skjutdörr av god kvalitet för att inte dörrblad ska inkräkta på friytor. Skjutdörren ska ha rejäla, begripliga, greppvänliga handtag och vara lätta att dra. Utrymmet, som ska vara minst 6 – 8 kvm, ska ha god tillgänglighet för den boende och uppfylla arbetsmiljöverkets krav för att två personal samtidigt ska kunna hjälpa den boende vid toalettbesök och dusch. Toalettstolen bör ha en kontrasterande färgsättning i förhållande till bakomvarande vägg och bör vara placerad nära dusch.

I hygienutrymmet ska det finnas:

- Tvättställ och ovanför en spegel. Tvättstället ska utformas så att det går att nå sittande i rullstol och som ska vara enkelt för personalen att justera i höjd. Spegelglasets ska kunna justeras för att personer i rullstol ska kunna se sig själva i spegel.
- Vägghängda hållare för handdesinfektionsmedel och flytande tvål samt hållare för torkpapper/engångshanddukar.
- Vägghängd hållare för förpackningar med engångshandskar och engångs plastförkläden
- Toalettstol, standarhög, behöver vara kompatibel med hygienstol på hjul då behov av dessa är vanligt förekommande. Armstöd som är vägghängda, fällbara och justerbara i höjd och bredd.
- Dusch med golvbrunn
- Skåp för förvaring av inkontinenshjälpmedel

- Utrymme för tvättkorg
- Skåp för tvättskålar, bäcken
- Vägghållare för golvskrap
- Krokare för handduk
- Uttag för rakapparat/hårtork
- Bygelhandtag vägg
- Vägghänd hållare för toalettborste

Bilderna visar kontrastfärg bakom handfat och duschdel. Handledare i duschen är bra men får inte vara svart.

Avdelningens gemensamma utrymmen

Lokalernas utformning är en viktig faktor som påverkar överblickbarhet och därmed bemanningsbehovet av exempelvis nattpersonal. Men också viktigt att personer som vistas i gemensamma utrymmen inte störs av personal som går till sköljrum och tvättstuga med orent material.

Grundstrukturen på ett särskilt boende är att det byggs upp av ett antal avdelningar, max 9 lägenheter direkt placerade runt gemensamma ytor som ligger centralt. De gemensamma utrymmena består av kök, närförråd, matplats och vardagsrum som ligger i anslutning till varandra och ska vara naturliga träffpunkter för de boende. Genom sin placering, storlek, utformning och möblering ska rummen upplevas som bostadens hjärta. Utrymmena har en hemlik och varm karaktär med bra och anpassad belysning samt god ljudmiljö. Hänsyn ska tas till svängrum för rullstolar och andra hjälpmedel. Rummen ska kunna möbleras med variationsmöjligheter och därför ska el och andra tekniska installationer fungera oavsett placering. Exempelvis ska belysning planeras så att den går att modifiera med olika styrkor och utifrån olika möbleringar och användningsområden. En god arbetsbelysning ska kunna uppnås när sådant behov finns. Dagsljus ska komma in från två håll i de gemensamma utrymmena för att skapa en ljus och luftig miljö. Varje boendegrupp ska ha tillgång till balkong/uteplats för utevistelse och samvaro. Dessa kan delas mellan boendeenheter.

Avdelningskök

Vid varje projekt fattas beslut om övergripande lösning för kök och måltidsberedning för hela boendet. Valet påverkar utformningen av köket på avdelningen, där dimensionering

och utrustning behöver anpassas efter vald lösning. Oavsett ska köket utformas för viss måltidsberedning och mottagning av färdiglagad mat.

Följande ska finnas i avdelningsköket:

- Tillräckligt med tillgänglighetsanpassat utrymme för den boende att kunna delta i aktiviteter i köket.
- Arbetsbänk med diskho, spis, varmluftsugn, mikrovågsugn och diskmaskin som är snabb, tystgående och ergonomiskt placerad.
- Förvaringsutrymme för både kyl- och frysvaror och torra livsmedel. En del av förvaringsutrymmet ska vara låsbart, köksinredningen ska ha två låsbara lådor.
- Utrymme för städutrustning avsett för kök.
- Handfat med tillhörande utrustning.
- Plats för arbetskläder som endast används i köket.

Bilden visar avdelningskök och del av matplats på Tegnérhuset.

Bilden är från Tegnérhuset, avdelningskök och matplats på avdelning grön.

Avdelningens matplats

Måltidsmiljön är lugn och avskild samt ger möjlighet till flexibel möblering utifrån varierande behov. Matplatsen ska ligga i anslutning till köket. Möblering ska kunna varieras i större och mindre grupper, utformningen av utrymmet ska främja mötet mellan personal och de boende vid måltidsserveringen. Matplatsen ska dimensioneras så att de boende kan sitta tillsammans med personal och även i vissa fall med sin anhörige. Matplatsen bör inte vara direkt anslutning till ingången på avdelningen.

Bild från Gatun Arkitekter

Avdelningsförråd

Förråd ska finnas för avdelningens tillhörigheter och förbrukningsmaterial. Förråd ska förses med hyllor eller i vissa fall skåp med utdragsbackar.

Avdelningens vardagsrum

Vardagsrummet ska placeras i anslutning till kök och matrum och det ska skapa god överblick av avdelningens gemensamma ytor.

I vardagsrummet ska det gå att se på TV och finnas stöd av hörslinga. Möblering ska kunna varieras i större och mindre grupper. Vardagsrum ska dimensioneras så att de boende kan sitta tillsammans med personal. Vardagsrummet ska möjliggöra att två till tre personer kan sitta avskilt.

Avdelningens tvättstuga

På varje avdelning ska det finnas en tvättstuga, den ska dimensioneras utifrån verksamhetens storlek och behov. I tvättstugan tvättas och torkas boendets gemensamma textilier. Här ska maskiner finnas som klarar större volymer än vad en vanlig hushållsmaskin gör och garanterar en tvättemperatur på minst 60 grader. Tvättmaskiner, torktumlare, torkskåp samt hyllor utifrån behov. Planera inredningen utifrån arbetsflödet hantering av smutsiga textilier för att övergå till hantering av rena. Tillgång till ren arbetsbänk ska finnas för att ta hand om ren tvätt. Förvaring i tvättstugan ska ske i stängt skåp.

Det ska finnas diskbänk med ho, plats för tvättsäck, tvättkorgar, tvättställ med tillhörande utrustning, vägghängd hållare för förpackningar med engångshandskar och engångsplastförkläde.

Ytan och ventilationen ska vara väl dimensionerad för att säkerställa en god arbetsmiljö när personalen ska arbeta i lokalen en längre stund.

Avdelningens sköljrum

På varje avdelning ska det finnas ett sköljrum med spoldesinfektor. Rena och orena ytor ska vara åtskilda. Fri golvyta, d.v.s. den golvyta som fast och lös utrustning inte upptar, bör vara minst 2 m bred. Rummet ska ha en lättillgänglig placering. Placering ska ske med hänsyn till att illaluktande material transporteras till och från utrymmet. Beroende på avstånd till miljörum, ska det även i sköljrummen ges utrymme för mellanlagring av källsorterat material.

I sköljrummet ska det finnas:

- spoldesinfektor
- diskbänk på ena sidan av rummet för hantering av orent gods och ren yta på andra sidan för hantering av rent gods
- skåp för förvaring av rent gods (bäcken, urinflaskor, handfat etc.)
- låsbart skåp för ytdesinfektionsmedel, rengöringsmedel och dylikt
- plats för sopsäck
- tvättställ med tillhörande utrustning
- vägghängda hållare för förpackningar med engångshandskar och engångsplastförkläden
- golvbrunn

Avdelningens städtrum

Varje avdelning bör ha tillgång till städtrum med avsedd plats för städvagn. Städtrumsfunktionen beräknas uppta en golvyta av minst 2 m² och kan inrymmas i sköljrummet om rummet anpassas för detta, dock inte i desinfektionsrum som har diskdesinfektor. Tappställe och utslagsback för städhink ska finnas samt förvaringsmöjligheter för ren städutrustning. Städutrustning för brukarnas lägenhet tillhandahålls av boendet.

Dokumentationsrum för personal

Ett administrativt utrymme med 2-3 skrivbordsplatser. Insynen i rummet från korridor ska vara begränsad.

Avdelningens personaltoalett

Personaltoalett ska utrustas med toalettstol, krokar, spegel, toalettpappersrullehållare, vägghängd hållare för toalettborste. Det ska finnas tvättställ med tillhörande utrustning samt handsprit.

Balkong/uteplats

Varje avdelning ska ha tillgång till balkong eller uteplats med plats för både en utemöbel och tillgänglighet för rullstolar. Solskydd ska finnas då balkong är placerad mot solsidan. Balkongen/uteplatsen ska gå att nå direkt från avdelningen och den ska vara säkrad även för boende med demenssjukdom. Beakta särskilt säkerhet vid utformning av balkonger. Eventuellt bör inglasning ske. Var noggrann med materialval, utformning av staket eller dylikt samt nivåskillnader mellan ute och inne för att minimera risker för fall och skada. Viktigt att undvika mörka golv, vilket inte är bra för personer med demenssjukdom.

Bilderna visar avdelningsbalkong från Tegnérhuset.

Gemensamma utrymmen för hela boendet

Huvudentré

Huvudentrén ska vara väl märkt. Det är viktigt att huvudentrén är välkomnande, funktionell och synlig, med rullstols WC i närheten. Information om vilka brukare som bor på boendet ska finnas vid huvudentrén. Lokaler för externa verksamheter som fot- och hårvård ska placeras i anslutning till entrén men i separata lokaler.

Förråd för transportrullstolar med laddningsmöjlighet och tryckluftspump ska finnas vid entrén, samt förråd för att förvara och ladda cirka 4 elcyklar och två elrullstolar.

Det ska finnas väntplatser med sittmöjligheter både inom- och utomhus, samt plats för byte mellan inne- och uterullstolar med möjlighet till avspolning.

Markytan utanför entréer bör skyddas av ett skärmtak och vara lättskött och tillgänglig för rullstolar.

Entrén ska vara avskild från varuhanteringsområdet.

Promenadvägar och korridorer inomhus

Det ska finnas promenadvägar inomhus med platser för vila. Korridorer ska utformas så att de inte upplevs som långa och enformiga. Det ska vara enkelt att ta sig fram i korridoren och möten ska enkelt kunna ske, även för personer som sitter i rullstol.

Korridorerna bör leda den boende tillbaka till utgångspunkten.

Fria siktlinjer och bra orienterbarhet ska eftersträvas.

Trappor och trapphus

Trapphusen ska genom färgsättning och utformning kännas trivsamma. Det ska vara samma golvfärg i trapphuset som utanför. Varje trappa mellan våningsplan bör medge möjlighet till vila halvvägs. Viktigt att ledstången är greppvänlig.

Trappor ska kunna användas till gångträning och det ska vara enkelt att assistera en boende. Trappan ska vara försedd med hinder som förebygger att man oavsiktligt kan rulla ner med sin rullstol. Kontrastmarkering ska finnas både i trappans nederkant och överkant.

Hissar

Personer med olika funktionsnedsättningar ska självständigt kunna nyttja hissens funktioner på ett tryggt och säkert sätt. Hissar ska vara lokaliserade så att de nås enkelt av boende, personal och besökare och att förflyttning kan ske smidigt och effektivt. Hiss ska möjliggöra bårtransport, 1400 x 2400 mm.

Aktivitets-/samlingsrum

Minst ett större aktivitetsrum/samlingsrum för cirka 40 - 50 personer som enkelt kan ställas om till olika aktiviteter ska finnas. Aktivitets-/samlingsrummet dimensioneras utifrån antalet boende. Sittmöjlighet ska finnas för samtliga boende och hänsyn ska tas till rullstolsburna.

Bilder från aktivitets-/samlingsrum Tegnérhuset.

Aktiviteter som exempelvis gruppgymnastik, allsång, andakter, filmvisning och fikaverksamhet ska kunna förekomma. Rullstols WC ska finnas i anslutning.

Utrymmet ska också kunna användas för träning och utrustas då i samplanering med beställaren. Förråd ska finnas i anslutning till utrymmet. Köksbänk med diskho och plats i skåp för porslin, engångsartiklar med mera ska finnas för kaffeservering och uppläggning i anslutning till utrymmet. Tvättställ med tvål- och handspritsbehållare, torkpappersbehållare och papperskorg ska finnas.

Rum för välbefinnande

Det ska finnas ett rum där boende kan uppnå välbefinnande genom avkoppling, rekreation och kroppsvård till exempel solrum, rum med stillsam musik, rum för massage.

Upplevelserum Solpärlan Älvsbyn, iscensatt som en kuststrand. Det finns fläktar som känns som havsbris och ljud av kvittrande fåglar och vågskvalp. Solen i rummet är sollampor med godkända andelar UV-strålar. Allt är väldigt naturtroget. Fotograf Marcel Köppe.

Förråd

Läkemedelsförråd

I anslutning till sjuksköterskornas kontor ska det finnas läkemedelsförråd, medicin-kylskåp samt arbetsbänkar för hantering av läkemedel. Rummet ska vara låsbart och läkemedelsförrådet ska vara låsbart separat med koppling till byggnadens centrala passersystem. Det ska finnas möjlighet för personal att tvätta sina händer, samt finnas tillhörande utrustning till ett tvättställ och vägghängd förvaring av skyddsutrustning (handskar och förkläde), samt förvaring av kemiska desinfektionsmedel.

Sterilt material och höggradigt rena instrument - förråd

Sterilt material och höggradigt rena/desinfekterade instrument ska förvaras avskilt från andra produkter i sin avdelningsförpackning. Förvaring ska ske rent, torrt och dammfritt i avskilt förråd eller i separata skåp. Handdesinfektionsmedel ska finnas tillgängligt i direkt anslutning.

Hjälpmedelsförråd

För madrasser, hjälpmedel med mera med lämplig inredning i form av hyllor och närhet till varuintag ska finnas. I anslutning till förrådet ska utrymme finnas för rengöring av medicintekniska produkter med avspolningsmöjlighet. Det ska finnas möjlighet för personal att tvätta sina händer, samt finnas tillhörande utrustning till ett tvättställ och vägghängd förvaring av skyddsutrustning (handskar och förkläde), samt förvaring av kemiska desinfektionsmedel.

Förråd för förbrukningsmaterial

Ett förråd med hyllor och skåp.

Lägenhetsförråd

Förråd där brukare kan förvara sina saker. Brukaren ska kunna komma till lägenhetsförrådet med rollator/rullstol. Antal och storlek planeras utifrån minimikrav.

Trädgårdsförråd

Där säsongrelaterade inventarier ska kunna förvaras, exempelvis plastgranar, trädgårdsmöbler, blomkrukor, spadar och krattor.

Städförråd

Det centrala städförrådet ska förse med plats för skurmaskin med tappställe för slang, för påfyllning och tömning av städmaskin samt rengöring av vattenbehållare. I städförrådet ska det finnas väggkontakt för att ladda skurmaskin, golvbrunn, utslagsback, hylla och hållare med plats för rengöringsutrustning, plats för tvätt- och avfallskärl, tvättställ med tillhörande utrustning, diskbänk, plats för handskar, plastförkläde och ytdesinfektionsmedel. Det ska också finnas plats för städvagn, vägghållare för stativ och rena moppar.

Desinfektionsrum med diskdesinfektor

I anslutning till läkemedelsförrådet och hälso-och sjukvårdspersonalens kontor ska desinfektionsrum med diskdesinfektor för rengöring och desinfektion av instrument, inhalationsutrustning m.m. I anslutning till diskdesinfektorn ska det finnas en diskbänk för hantering av orent gods och ren yta på andra sidan för hantering av rent gods. Detta för att tillgodose att det finns skilda ytor för hantering av rent respektive orent gods. Det ska finnas skåp för förvaring av rengöringsmedel och dylikt, tvättställ med tillhörande utrustning, vägghängda hållare för förpackningar med engångshandskar och engångsplastförkläden.

Avfallshantering, miljöstation

Det är viktigt med ett rationellt och effektivt flöde för tungt och luktande avfall. Om avståndet till miljöstation är stort, bör invändiga mellanstationer för temporär lagring skapas. Miljöstation bör ligga så att man inte behöver passera huvudentrén med soporna.

Avfallshanteringen ska organiseras så att hygienisk och personaleffektiv hantering uppnås samtidigt som kommunens riktlinjer ska uppfyllas.

På ett särskilt boende för äldre är det brännbara avfallet mycket skrymmande.

Administrationsutrymmen

Kontor för chef och samordnare

Chef och samordnare ska ha enskilda rum i anslutning till varandra centralt placerade med skrivbordsplats att tillgå för planering och administration. Centralt ska också finnas separat kopierings- och skrivarrum och ett mötesrum.

Kontor för hälso- och sjukvårdspersonal

Separata kontor för sjuksköterskor, arbetsterapeut och fysioterapeut/sjukgymnast ska placeras i närheten av avdelningarna. Rummet ska även vara nära lokaliserat samtalsrum, läkemedelsförråd och desinfektionsrum.

Tvättställ med tvål- och handspritsbehållare, torkpappersbehållare och papperskorg ska finnas. Sekretessbelagda samtal och uppgifter ska kunna hanteras i rummet och insynen i rummet från korridor ska vara begränsad.

Samtalsrum

Samtalsrum används exempelvis till vårdplaneringar och andra sekretesskänsliga samtal. Sekretessbelagda samtal och uppgifter ska kunna hanteras i rummet och insynen i rummet från korridor ska vara begränsad.

Mötesrum

Mötesrum för ca 20 personer. Används för personalens sammankomster och möten.

Personalutrymmen

Tvättstuga - gemensam

Tvättstuga för arbetskläder ska finnas i anslutning till omklädningsrum. I den gemensamma tvättstugan ska det finnas industritvättmaskin och torktumlare, antal efter verksamhetens behov.

Utrustning för följsamhet till basala hygienrutiner ska finnas, vilket innebär tvättställ med tvål- och handspritsbehållare, skyddsförkläden inkl. hållare, torkpappersbehållare och papperskorg.

Omklädningsrum för personal och förråd

I omklädningsrum finns möjlighet att byta om, gå på toaletten och duscha.

Omklädningsrum ska vara dimensionerade efter personalstyrkans storlek, vilket anges objektsspecifikt. Omklädningsrum ska innehålla omklädningsskåp för olika personalkategorier. Arbetsgivaren tillhandahåller arbetskläder och hygienföreskrifter ska följas. Det ska finnas möjlighet att låsa in personliga värdesaker på arbetsplatsen.

Rena arbetskläder ska förvaras i stängt utrymme, antingen i separata skåp med dörr eller på hylla i eget utrymme (avsett för kläder), med stängd dörr i anslutning till personalens omklädningsrum.

Personalrum

Det ska finnas ett personalrum anpassat efter personalstyrkans storlek där man kan värma sin mat. Personal matsalen utrustas så att personalen kan äta såväl som ta sin rast.

Vilrum

Vilrum ska finnas för personalen och ha plats för säng, söngbord och stol. Utrymmena anpassas efter boendets storlek och antalet anställda.

Tillagningsk6k

Att det finns ett tillagningsk6k p6 ett s6rskilt boende 6r av stor vikt f6r att s6kerst6lla att m6ltider kan tillagas fr6n grunden och serveras under stora delar av dygnet. K6ket ska vara utformat f6r att m6jligg6ra hygienisk hantering av mat och inkludera alla n6dv6ndiga utrymmen som varumottagning, f6rvaring, beredningsk6k, diskrum, expedition, WC, omkl6dningsrum, st6df6rr6d och tv6ttm6jligheter.

K6ket ska 6cks6 ha tillr6ckligt med hyllor och avst6llningsytor f6r att undvika att livsmedel placeras p6 golvet. K6kspersonalens pausrum kan samordnas med omsorgspersonalens personalrum om de ligger n6ra varandra. Varumottagningen ska ha dagsljus och plats f6r emballage, och f6rvaringsutrymmen ska dimensioneras efter leveransfrekvens och antal portioner.

Beredningsk6ket ska ha arbetsytor f6r olika moment och en maskinpark som inkluderar kombiugn, kokgryta, spish6ll, stekbord, v6rmesk6p och avkylningssk6p. Diskrummet ska ha en diskmaskin med automatisk huv6ppning och st6ngning samt plats f6r ren och smutsig disk. Expeditionen ska ha dagsljus och ligga n6ra k6ket.

Handtv6ttst6ll ska finnas i tillr6cklig omfattning, och k6ksytor ska vara l6tta att reng6ra. Ventilationen ska f6rhindra att luft passerar fr6n smutsiga till rena delar av k6ket. Avfall och k6llsortering ska ske n6ra k6ket, och tv6ttbehovet ska l6sas med separata maskiner f6r olika typer av tv6tt.

Leveranser

Mottagning av varor ska inte ske genom boendets huvudentr6 utan via separat leveransentr6. Entr6n ska utformas p6 ett s6tt som l6mpar sig f6r att ta emot bland annat gods best6ende av exempelvis f6rbrukningsartiklar, matvagnar och hj6lpmedel. Dimensionering beh6ver ske efter val av l6sning f6r k6k och m6ltidsberedning.

Teknik

Internet

Det s6rskilda boendet ska ha h6gkvalitativ internetanslutning, b6de tr6dbundet och tr6dl6st, som t6cker alla gemensamma och privata utrymmen. Internetanslutningen ska vara snabb och stabil f6r att st6dja videokommunikation, streaming och andra aktiviteter.

Det ska finnas en robust infrastruktur för digitalt arbete, inklusive fiberanslutning, med noggrann planering av nätverksuttag och trådlösa accesspunkter i samråd med beställaren. Kanalisation i väggar för el- och nätverkskablar bör finnas för framtida behov.

Boendet ska ha full mobiltäckning inomhus och utomhus, och vara utrustat med trådlöst nätverk för verksamhet, boende och besökare. Varje lägenhetsinnehavare ska kunna teckna egna abonnemang för telefon, TV och internet.

Personalen ska kunna koppla upp sig mot kommunens datanätverk via trådlösa accesspunkter i hela boendet. Fasta nätverksuttag ska placeras i rum med audiovisuell utrustning, digitala informationstavlor, administrativa arbetsplatser och där TV ska placeras.

Trygghetsskapande teknik

Vid ny- och ombyggnation av äldreboenden bör teknik som stödjer boende, personal och verksamhet alltid övervägas. Trygghetsskapande teknik kan öka de äldres aktivitet, självständighet, trygghet, delaktighet och integritet, samt förbättra verksamhetens arbetsmetoder.

För boende:

- Möjlighet att tillkalla personal både inifrån boendet och i närmiljön.
- Anpassning efter individuella behov, till exempel larmknappar och rörelsesensorer.
- Passiva och aktiva larmmöjligheter.

För personal:

- Bärbara larmmottagare i tillräckligt antal.
- Mottagning av både aktiva och passiva larm, oavsett var personalen befinner sig.
- Information om vem som larmar, varifrån och vilken typ av larm.
- Möjlighet att larma vidare till kollegor för assistans.
- Samordning av flera funktioner till en bärbar larmmottagare.

Övrigt:

- Dokumentation i mobila enheter.
- Videokonsultationer med läkare och specialister för boende.

Smart teknik för belysning, temperaturkontroll och säkerhet, inklusive fall- och rörelsedetektorer.

Denna teknik ska utformas efter verksamhetens behov och bidra till en trygg och effektiv miljö för både boende och personal.

Brandskydd

De lagkrav som är ställda på brandskyddet för ett särskilt boende för äldre ska följas.

Larm och sprinkler ska med enkelhet kunna hanteras av personalen. De brandtekniska

installationerna ska utformas så att hemlik miljö bevaras och inte hindra andra hjälpmedel eller funktioner.

Beredskap

Ett särskilt boende för äldre kan snabbt bli drabbat vid samhällsstörningar som exempelvis avbrott i el- eller vattenförsörjningen. Vid varje ny- och ombyggnation är det därför viktigt att ta ställning till om byggnaden ska utrustas med egna ersättningsfunktioner. Anslutning och omfattning för nödvatten utreds inför varje byggnation. Anslutning för reservkraft ska finnas, behov av eget reservkraftaggregat ska utredas inför varje byggnation. Utredningar görs med kommunens ansvarig för krisberedskap.

Utemiljön

Trädgård

Utemiljön är en viktig del av verksamheten. En bra utemiljö ska uppmuntra boende och personal till utomhusvistelse. Utemiljön ska erbjuda plats för både vila och aktivitet. Den ska ge tillgång till dagsljus och frisk luft. Utrustning, växter och gård ska gärna vara av en sådan typ att de stimulerar olika sinnen. Den yttre miljöns utformning och planering ska ha en planlösning som främjar öppen och socialt stimulerande atmosfär och miljö utan att de boendes trygghet och säkerhet äventyras.

Trädgårdens avgränsningar ska göras med omsorg, det kan exempelvis göras med hjälp av häckar eller annan vegetation. Avgränsningen ska inte skapa känsla av rastgård eller instängdhet.

Boendets utemiljö ska vara tillgänglig och anpassad för personer med fysiska och psykiska funktionshinder. Det ska finnas möjlighet att enkelt ta sig runt i miljön med rullstol och rullator, nivåskillnader ska undvikas. I planeringen ska hänsyn tas till användningen av gården för vinterbruk och olika väderlekar. Balans behövs mellan sol och skugga och det ska beaktas vid placering och utformning av såväl byggnad som trädgård.

*Bilder från
utemiljöer
Tegnérhuset,
Norrgården
Brobygården*

Trädgårdens rum och gångar

Det ska finnas en central större uteplats samt flera mindre. Uteplatserna ska vara vindskyddade med möjlighet att sitta i såväl skugga som sol. Den stora uteplatsen ska vara rymlig med plats för flera rullstolar och rullatorer. Utformningen bör erbjuda olika karaktärer på växtligheten som bidrar till omväxling på liten yta.

Flera mindre uteplatser ska finnas i trädgården för att möjliggöra enskildhet för boende och besökande. Trädgårdsrum för olika aktiviteter med tydliga avgränsningar är bra för att stötta orienteringsförmågan. Odlingsmöjligheter ska finnas. Rehabutrustning, exempelvis trappsteg ska finnas.

Gångarna ska hjälpa de boende att ta sig mellan de olika rummen i trädgården. Gångarna ska utformas som slingor som leder tillbaka till utgångsläget och ha mjuka kurvor. Det bör vara enkelt att rör sig mellan gång- och gräsyta, men gångarna ska vara tydligt markerade för att underlätta orientering. Materialval för anlagda ytor och gångar ska ske utifrån att det ska vara enkelt att transportera sig med rullator eller rullstol.

Material som är halt eller ser halt ut ska undvikas. Uppvärmning av gångar kan utredas om det kan bidra till ökad tillgänglighet året om. Markmaterialet ska vara ljust och enhetligt, skillnader mellan mörka/ljusa och olika material kan upplevas svåra att passera. Naturmaterial som trä och sten eftersträvas.

Bild från Gatun Arkitekter

Växtval

Växters blomning och färger ska ha en spridning över året och visa årstidsväxlingar. Träd, buskar och/eller perenner som ger ätbara frukter och bär ska finnas i trädgården. Träd, buskar och planteringar ska vara robusta, lättskötta och giftfria.

Utrustning

Utemöbler, bänkar och bord ska vara anpassade för att lätt kunna resa sig ur samt vara tillgängliga för rullstolsburna. Utrustning ska finnas för att stimulera till aktivitet. Det ska finnas flaggstång och fast plats för julgran med möjlighet till belysning.

Belysning ska finnas för att vägleda och trygga de boende och personal. Belysning bör även finnas för att bidra till visuella synintryck.

Utvändig belysning ska finnas på fasader vid entréer och uteplatser, samt efter behov på övriga anlagda ytor som exempelvis gångstråk och parkering. Viktigt att känsla av trygghet tas i beaktning vid planering av utomhusbelysning.

Parkeringsplatser

Angöring för parkering ska finnas nära entrén för besökare. Parkering för personal ska finnas och dimensioneras efter behov. Vid entrén ska parkeringsplatserna förses med laddningsmöjlighet för verksamhetens bilar. Nära entrén ska det finnas cykelställ.

Utmaningar och påverkansfaktorer

Utmaningarna är många när det gäller att skapa bra särskilt boenden för äldre under kommande fem till tio åren som ska fungera flera decennier framöver. Likaså är det möjligheterna många.

Det är många faktorer som påverkar bland annat:

- Antalet äldre blir allt fler räknat både i antal individer och som andel av befolkningen. Detta beror på flera faktorer, bland annat på stora årskullar under 1940- och 60-talen.
- Den svenska befolkningen har också ett allmänt förbättrat hälsoläge, tack vare den medicinska utvecklingen och förbättrade levnadsförhållanden.
- Vi lever längre, vilket innebär att fler människor hinner utveckla demens och andra sjukdomar relaterade till mycket hög ålder.

Detta innebär att en betydande del av befolkningen kommer att ha behov av vård- och stödinsatser, vilket påverkar de krav som ställs på lokalerna.

Ytterligare en faktor som kan komma att påverka i högre grad än nu är förändrade familjestrukturer. Dessa förändringar har sin grund i olika faktorer. En är den förändrade inställningen till traditionella genusmönster eller till den nya friheten att faktiskt kunna

välja olika livsstilar. Förändringarna kan också ha sin grund i kulturella och etniska faktorer

Tankar inför framtiden

En viktig fråga inför framtiden är om vi vill bo på det här sättet. Ska vi bygga för en grupp människor eller för individer? Kan vi förändra upplägget så det blir mer attraktivt för framtidens äldre – för dig och mig? Hur skapar vi ett socialt hållbart sammanhang med större individfokus? Måste vi bygga för grupper? Kan vi i stället tänka hela avdelningar eller kvarter och byar i stället för grupper? Ett europeiskt exempel på det senare är demensbyn de Hogeweyk i Nederländerna. Här används både tekniska lösningar och olika rutiner för att möjliggöra för boende med demens att fritt kunna röra sig inom ett större område som kan liknas vid ett kvarter eller en mindre stadsdel.

Vid sökning av information om produktion av särskilda boendeformer i Sverige under de senaste tio åren, exempelvis via kommunernas webbplatser, framgår det tydligt att inspiration har hämtats från hotellens utformning av de gemensamma utrymmena. Här handlar det om ett slags servicekoncept.

Källor:

Sveriges kommuner och regioner. Framtidens äldreboende

Funktionsprogram LSS Vetlanda kommun

Funktionsprogram för nytt vård- och omsorgsboende för äldre

Uppsala kommun

Svensk förening för Vårdhygien